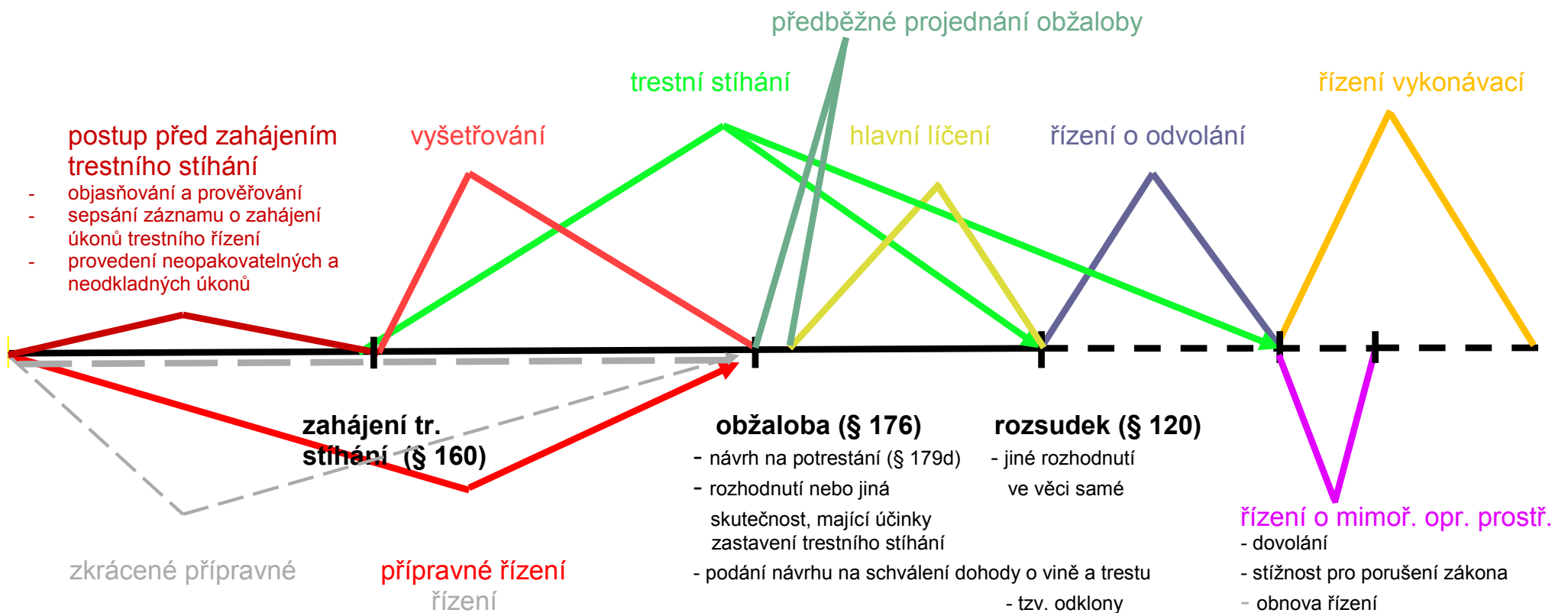

Soudní stádium trestního řízení

Přednáškou provází J. Provazník

Základy trestního práva procesního

Průběh českého trestního řízení

Formy zasedání soudu

- specifické dílčí procesně-organizační formy průběhu řízení před soudem
 - liší se subjekty, které se jich mohou či musí účastnit, veřejností, rozsahem dokazování atd.
- jsou jimi:
 - hlavní líčení
 - veřejné zasedání
 - neveřejné zasedání
 - vazební zasedání

Hlavní líčení

- nejdůležitější forma zasedání soudu
- projednává se v ní obžaloba před soudem 1. stupně
- jen na základě podané obžaloby či návrhu na potrestání
- platí zásada totožnosti skutku
- státní zástupce a obžalovaný mají postavení stran
 - poškozený a zúčastněná osoba mají také postavení stran

Veřejné zasedání (§ 232 a násl. TŘ)

- tam, kde to zákon výslovně předepisuje
 - zpravidla tam, kde je třeba součinnosti stran či jiných subjektů a kde je to třeba k dodržení práva na obhajobu
 - typicky např. veřejné zasedání o odvolání
- stálá přítomnost členů senátu a zapisovatele, zpravidla nutná i účast státního zástupce a obhájce
- lhůta k přípravě 5 dní
- účast osoby, která veřejné zasedání iniciovala, a již se může rozhodnutí zde učiněné dotknout
- u některých otázek přiměřeně dle úpravy pro hlavního líčení
- 5 — platí zásada bezprostřednosti

Neveřejné zasedání (§ 240 a násl. TŘ)

- tam, kde zákon nepředepisuje jinou formu
 - zpravidla tam, kde není přítomnost stran či jiných subjektů nutná a zároveň kde tím nedochází k porušení práva na obhajobu
 - typicky rozhodování o dovolání
- koná se za stálé přítomnosti členů senátu a zapisovatele
- jiné osoby se účastnit nesmí
- důkazy se provádí přečtením listin

Vazební zasedání (§ 73d a násl. TŘ)

- tam, kde soud nerozhoduje o vazbě při hlavním líčení či veřejném zasedání či kde o ní rozhoduje v přípravném řízení
- stálá přítomnost všech členů senátu, nutná přítomnost obviněného (příp. i přes videokonferenci)
- SZ a obhájce jsou vyzumívání, jejich přítomnost však nutná není
- vždy obligatorně vylslech obviněného
- dokazuje se v rozsahu potřebném pro rozhodnutí o vazbě, protokoly lze číst bez omezení dle § 211 TŘ
- veřejnost se vazebního zasedání účastnit nesmí

Předběžné projednání obžaloby (§ 185 a násl. TŘ)

- jen rozhoduje-li v prvním stupni senát
 - samosoudce může však sám „od stolu“ učinit korespondující rozhodnutí (§ 314c TŘ)
- účelem je odstranit pochybnosti o tom, zda lze na podkladě obžaloby vést hlavní líčení
 - nejsou-li žádné pochybnosti, předseda senátu rovnou nařídí hlavní líčení a žádné předběžné projednání obžaloby se nekoná
- provedení hlavního líčení by mohlo bránit:
 - nepříslušnost soudu
 - závažné procesní vady (vedení trestního stíhání, které je nepřípustné atd.)
 - závažné vady dokazování, které nelze v hlavním líčení odstranit
 - nedůvodnost postavení obviněného před soud (např. nejde o trestný čin, ale o přestupek, věc lze vyřídit odklonem, byla by vhodná dohoda o vině a trestu atd.)
 - nesprávná právní kvalifikace

Průběh předběžného projednání obžaloby

- předseda senátu může nařídit, je-li dán důvod
 - k objasnění může vyslechnout obviněného a opatřit potřebná vysvětlení
- zpravidla se projedná v neveřejném zasedání
 - předseda však musí nařídit vazební zasedání, je-li obviněný ve vazbě; může nařídit i veřejné zasedání, považuje-li to za vhodné
- předseda senátu podá ostatním členům zprávu
 - zaměří se na to, co je problematické
- úplnost a opodstatněnost obžaloby posoudí soud podle spisu

Rozhodnutí při předběžném projednání obžaloby

- předložení věci k rozhodnutí o příslušnosti soudu, který je nejbližše společně nadřízen jemu a soudu, jenž je podle něj příslušný, má-li za to, že sám není příslušný k jejímu projednání,
- postoupení věc jinému orgánu, jde-li o přešupek či kárný delikt,
- zastavení trestního stíhání, jsou-li pro to obligatorní důvody,
- přerušlení trestního stíhání,
- vrácení věci státnímu zástupci k došetření,
- podmíněné zastavení trestního stíhání nebo rozhodnutí o schválení narovnáání,
- zjištění stanoviska obviněného a státního zástupce k uzavření dohody o vině a trestu a jsou-li kladná, stanovení přiměřené lhůty k podání návrhu na schválení této dohody

Účel a význam hlavního líčení

- účelem je především dosáhnout rozhodnutí ve věci samé (tj. zejména o vině obžalovaného a případném uložení trestních sankcí) nezávislým a nestranným soudem povoláním k tomu ústavou
- děje se tak za plné možnosti obžalovaného se hájit
- je umožněna i participace poškozeného
- podle úmyslu zákonodárce těžiště dokazování
- nejširší předpoklady pro dodržení všech základních zásad dokazování, rovnosti zbraní a kontradiktornosti

Hlavní líčení a přípravné řízení

- v přípravném řízení policejní orgán a státní zástupce usilují o zjištění pravdy, selekci případů, které by měly být přeloženy soudu, a jejich důkazní a procesní podchycení tak, aby soud na základě výsledků přípravného řízení mohl dojít ke stejným závěrům jako oni
- v hlavní líčení posoudí za plné participace stran, zda skutečně přípravné řízení dává dostatečný podklad pro závěr, že obžalovaný je vinen trestným činem
 - o vině a trestu smí rozhodovat jen nezávislý a nestranný soud
 - ten je co do skutku vázán obžalobou či návrhem na potrestání
 - žádný jiný orgán veřejné moci není podle ústavy oprávněn autoritativně rozhodnout, že presumpce neviny byla vyvrácena a na obžalovaného lze pohlížet jakožto na pachatele trestného činu

Vztah hlavního líčení a přípravného řízení

- přípravné řízení je významné fakticky
 - nerozhoduje se v něm o vině a trestu, ale mělo by zde docházet ke komplexnímu objasnění věci, jehož výsledky do značné míry předurčují, jaké úkony (zejména důkazní) budou v hlavním líčení provedeny
- hlavní líčení je významné procesněprávní
 - k hlavnímu líčení celé přípravné řízení směřuje
 - je tou nejdůležitější částí trestního řízení
- soud v HL vychází zásadně z výsledků přípravného řízení, ale není jimi vázán
 - platí zásada bezprostřednosti -> sám by si měl vyslechnout svědky, přehrát záznamy atd.
 - platí zásada vyhledávací -> chybí-li soudu nějaký důkaz, může si jej obstarat sám či tím pověřit státního zástupce nebo policejní orgán

Hlavní líčení a přípravné řízení - rozdíly

- PŘ slouží k vyhledání potřebných skutečností a důkazů, vyřazení případů, u nichž není důvodné či účelné stavět je před soud, a vytvoření dostatečných podkladů pro HL vs. HL slouží k rozhodnutí o vině (a případně trestu či jiných právních následcích trestného činu)
- PŘ vede policejní orgán pod dozorem státního zástupce vs. HL vede soud
- PŘ je vedeno jednotně a všestranně (ve prospěch i v neprospěch) vs. v hlavním líčení existuje rozdělení rolí mezi procesní strany
- PŘ neveřejné vs. HL zásadně veřejné

Základní zásady realizující se v hlavním líčení

- zásada obžalovací a zásada oficiality
- v plném rozsahu všechny základní zásady dokazování
 - materiální pravdy
 - **vyhledávací**
 - volného hodnocení důkazů
 - ústnosti a bezprostřednost
- zásady veřejnosti
- zásada zajištění práva na obhajobu (na spravedlivý proces)
- zásada zohlednění zájmů poškozeného
- zásada presumpce nevinny

Zásada nezměnitelnosti senátu

- celé hlavní líčení musí zásadě probíhat před soudním tělesem (samosoudce či senát) ve stejném složení
 - nutné pro dodržení zásady bezprostřednosti i zásady volného hodnocení důkazů
 - má-li soud hodnotit důkazy jednotlivě i v jejich souvislostech, musel být všechny provedeny před soudním tělesem ve stejném složení
- není-li to možné, je třeba celé hlavní líčení opakovat
 - to neplatí, souhlasí-li s tím státní zástupce i obžalovaný (§ 219 odst. 3 TŘ)
- lze-li očekávat, že hlavní líčení bude trvat delší dobu, lze zařídit, aby se jej účastnil náhradní soudce či soudci či náhradní přísedící
 - hlasují jen, jestliže jsou přibráni namísto původního soudce či přísedících

Veřejnost hlavního líčení

- zásadně je hlavní líčení veřejné
 - u mladistvých opačné pravidlo - § 54 odst. 3) ZSM, veřejné jen na žádost mladistvého
 - má tak být zajištěna veřejná kontrola trestního řízení a současně jeho výchovné působení
 - trestní řád dokonce připouští provedení hlavního líčení i mimo budovu soudu
- veřejnost je možno vyloučit
 - ochrana utajovaných informací, mravnost, nerušený průběh jednání, bezpečnost nebo důležitý zájem svědka
 - povinnost vyloučit, je-li vyslýchán jako svědek policejní agent bez utajení totožnosti
 - vyhlášení rozsudku vždy veřejné (vyplývá z ústavy)
- možno vyloučit i jednotlivé osoby
 - nezletilí a ti, u nichž je obava, že by mohli narušovat důstojný průběh hlavního líčení
- opatření proti přeplňování jednací síně
- vykázání z jednací síně

Pořizování záznamů o průběhu HL

- V TŘ neupraveno, postupuje se dle zákona o soudech a soudcích
- předchozí souhlas předsedy senátu (samosoudce) nutný k:
 - pořizování obrazovaných nebo zvukových přenosů
 - pořizování obrazových záznamů (stejně tak audiovizuálních)
- s vědomím předsedy senátu (samosoudce) lze:
 - pořizovat zvukové záznamy
 - předseda senátu či samosoudce může však pořizování zvukového záznamu zakázat, jestliže by narušovalo průběh či důstojnost jednání

Příprava hlavního líčení

- po podání obžaloby předseda senátu nařídí hlavní líčení či učiní jiný úkon (předběžné projednání obžaloby atd.)
 - u okresního soudu do tří týdnů
 - u krajského soudu do tří měsíců
- dá doručit opis obžaloby obviněnému, obhájci, opatrovníku, poškozenému, zúčastněné osobě, OSPODu
 - současně vyzve k označení důkazů, které nebyly navrženy v obžalobě
 - neplatí však koncentrace
- vyrozumí a předvolá potřebné osoby
 - státní zástupce, obžalovaný a obhájce musí mít alespoň **pět dní** na přípravu
 - ostatní **tři dny**
- zajistí další potřebné úkony

Přítomnost při hlavním líčení

- stálá přítomnost členů senátu, zapisovatele a státního zástupce
- zásadně je nutná i přítomnost obžalovaného, s výjimkou případů, kdy (kumulativně)
 - věc lze spolehlivě rozhodnout i bez něj
 - řádně a včas mu byly doručeny obžaloba a předvolání
 - již byl řádně ke skutku vyslechnut, trestní stíhání bylo řádně zahájeno a obžalovaný byl řádně poučen o možnosti prostudovat spis
 - byl v předvolání řádně poučen o následcích nedostavení se k hlavnímu líčení
- výjimka neplatí, je-li ve vazbě či ve výkonu trestu, je-li horní hranice trestní sazby více jak pět let
 - platí výjimka z výjimky, požádá-li výslovně o provedení HL v nepřítomnosti
- obhájce musí být přítomen vždy, jde-li o případy nutné obhajoby

Průběh hlavního líčení

- fáze hlavního líčení
 - zahájení hlavního líčení
 - dokazování
 - závěr hlavního líčení
 - rozhodnutí v hlavním líčení
 - fakultativně i odročení v kterékoliv fázi
- hlavní líčení řídí předseda senátu (samosoudce)
 - může jednotlivým úkonem pověřit i jiného člena senátu
 - může pověřit státního zástupce nebo policejní orgán obstaráním důkazu
 - může přenechat k provedení důkaz té straně, která jej navrhla
 - každý může požadovat, aby rozhodl senát, cítí-li se dotčen opatřením předsedy senátu
- hlavní líčení má být směřováno co nejúčinněji k objasnění věci
 - možnost „stopnout“ výklady, které se odchyľují od věci

Zahájení hlavního líčení

- sdělení věci, která bude projednávána
- ověření totožnosti osob, které byly předvolány či vyrozuměny, a zachování lhůty k přípravě
 - pokud není zachována u obžalovaného, možno HL vést jen tehdy, jestliže o to obžalovaný výslovně požádá
 - pokud není zachována u jiné osoby, možno HL vést, souhlasí-li se zkrácením lhůty pro přípravu
- nedostaví-li se některá z nich, rozhodnutí o odročení či pokračování v hlavním líčení
- výzva státnímu zástupci k přednesu obžaloby
 - obhajoba naproti tomu nemá žádnou „žalobní odpověď“

Ověření návrhu poškozeného

- po přednesení obžaloby státním zástupcem a před zahájením dokazování je nejzazším okamžikem, kdy se poškozený může připojit
 - skutečnosti rozhodné pro nárok uplatněný v adhezním řízení totiž budou předmětem dokazování
- výzva poškozenému k připojení se s nárokem do adhezního řízení
 - připojil-li se poškozený již dříve a není-li přítomen, konstatování jeho předchozího připojení se
 - je-li přítomen a připojil-li se již dříve, dotaz, zda na připojení trvá a případně zda je nechce aktualizovat
- 23 – soud může rovněž rozhodnout o nepřipuštění někoho, kdo zjevně poškozeným není, ale přihlásil se jako poškozený

Dokazování v hlavním líčení

- první je výslech obžalovaného
 - reakce na obžalobu a případně i na uplatněný nárok v adhezním řízení
- druhý by zpravidla měl být výslech poškozeného a zúčastněné osoby (§ 202 odst. 6 TŘ)
 - jsou stranami řízení, ale jsou-li zároveň svědky, nelze připustit zkreslení jejich výpovědí
- další pořadí není stanoveno
 - výslechy svědků, přednesení znaleckých posudků, listinné důkazy, přehrávání záznamů atd.
- po provedení každého jednotlivého důkazu se k němu obžalovaný může zvláště vyjádřit (§ 214 TŘ)
 - je to jeho právo, nikoliv povinnost
 - státní zástupce toto právo nemá, jde o jeden z institutů *favor defensionis*

Součinnost stran při dokazování

- důkazy provádí zásadně předseda senátu (samosoudce)
- výslech vede předseda senátu, následně mají právo klást otázky
 - ostatní členové senátu (přísedící)
 - státní zástupce, obžalovaný, jeho obhájce či opatrovník, zúčastněná osoba, poškozený a jejich zmocněnci
- státní zástupce, obžalovaný a jeho obhájce rovněž mohou na svou žádost provést se souhlasem předsedy senátu důkaz, zejména navrhl-li jej
- v českém trestním řízení však jinak neexistuje striktní rozdělení na důkazy obžaloby a důkazy obhajoby

Vykázání obžalovaného

- na jedné straně je obžalovaný stranou řízení, má právo se hlavního líčení účastnit, na straně druhé již jen sama přítomnost obžalovaného může vést k tomu, že svědci nebudou ochotni vypovídat či že budou jejich výpovědi zkreslené
- řešení – primárně povinnost učinit vhodná opatření k zajištění bezpečnosti či utajení totožnosti svědka
 - svědek vyslechnut za přítomnosti obžalovaného
- není-li to možné, je obžalovaný po dobu výslechu svědka vykázán
 - po návratu je seznámen s obsahem výpovědi a musí mu být umožněno klást otázky, které svědkovi budou položeny opět v jeho nepřítomnosti
- *dtto* to platí i v případech, kdy je společně stíháno více obžalovaných
 - vyslechnou se postupně v nepřítomnosti těch, co ještě nevypovídali, a poté jim budou zpřístupněny obsahy výpovědí těch spoluobžalovaných, jejichž výpovědím nebyli přítomni

Zásada bezprostřednosti

- soud může vycházet jen z těch důkazů, které sám provedl
 - institut náhradního soudce
- měl by vycházet z těch důkazů, které jsou k němu nejbliže
- vypovídal-li svědek či obviněný již v přípravném řízení do protokolu a lze-li jej vyslechnout znovu, preferenci má výslech v hlavním líčení
 - protokol o předchozím výslechu svědka či spoluobviněnému jim je zásadně možno pouze předejít k odstranění rozporů, odchylují-li se při svém výslechu v hlavním líčení od své předchozí výpovědi z přípravného řízení (§ 212 TŘ)
- jestliže svědek pouze podával vysvětlení, které bylo zachyceno ve formě úředního záznamu, tento záznam je zásadně nepoužitelný úplně
 - výjimkou je, souhlasí-li se jeho přečtením státní zástupce a obžalovaný (§ 211 odst. 6 TŘ)

Čtení předchozích protokolů

– protokol o dřívějším výsledku obžalovaného lze číst

- není-li přítomen, odmítl-li nyní vypovídat a předtím byl o této možnosti poučen nebo objeví-li se podstatné rozpory (§ 207 odst. 2 TŘ)

– protokol o dřívějším výsledku svědka či spoluobžalovaného lze číst

- je-li nedosažitelný či šlo-li o neodkladný nebo neopakovatelný úkon (§ 211 odst. 2 TŘ)

– protokol o dřívějším výsledku svědka lze číst jedině (§ 211 odst. 2 TŘ)

- souhlasí-li s tím státní zástupce a obžalovaný, nebo
- obhajoba měla možnost mu již dříve klást otázky a
- byl na něj činěn nátlak či byl ovlivněn průběhem hlavního líčení
- případně odmítl-li nyní vypovídat, ač byl o této možnosti poučen

Provedení důkazu mimo hlavní líčení (§ 183a TŘ)

- výjimečně může předseda senátu či pověřený člen provést důkaz i mimo hlavní líčení
- státní zástupce a obhájce mají právo se úkonu účastnit
 - s výjimkou případů, kdy nelze jejich přítomnost zajistit včas
 - u obviněného může předseda senátu rozhodnout, že jej nepřipustí
- účast lze zajistit i prostřednictvím videokonference
- má-li takový důkaz být použit při rozhodnutí, je třeba ho následně řádně provést v hlavním líčení (veřejném zasedání atd.)
- protokol lze přečíst jen za podmínek § 211 TŘ

Závěr hlavního líčení

- před ukončením dokazování se předseda dotáže stran, mají-li návrhy na doplnění dokazování
- poté, co je vypořádá, prohlásí dokazování za skončené
- závěrečné řeči
 - státní zástupce, pak poškozený, pak zúčastněná osoba, pak obhájce, pak obžalovaný
- poslední slovo
 - pouze obžalovaný, nesmí být přerušován
- závěrečná porada a hlasování
 - přisedící hlasují před soudci, mladší před staršími, předseda senátu vždy nakonec
 - hlasuje se postupně o jednotlivých otázkách, rozhoduje většina
 - není-li většina dosaženo, připočítávají se hlasy nejméně příznivé k těm příznivějším, než se dosáhne většiny

Otázky, o nichž senát hlasuje (§ 126 TŘ)

- a) zda se stal skutek, pro který je obžalovaný stíhán,
- b) zda tento skutek má všechny znaky některého trestného činu,
- c) zda tento skutek spáchal obžalovaný,
- d) zda je obžalovaný za tento skutek trestně odpovědný,
- e) zda trestnost skutku nezanikla,
- f) zda a jaký trest má být obžalovanému uložen,
- g) zda a v jakém rozsahu má být obžalovanému uložena povinnost nahradit poškozenému škodu nebo nemajetkovou újmu v penězích nebo vydat bezdůvodné obohacení,
- h) zda a jaké ochranné opatření má být uloženo.

Rozhodnutí v hlavním líčení

- vrácení věci státnímu zástupci (§ 221 TŘ)
 - potřeba dalšího šetření či společného projednání s dalším trestným činem obžalovaného
- postoupení věci (§ 222 TŘ)
 - nepřislusnost (neplatí pro nevytknou místní a rozhodoval-li místo OS KS, přešupek, kárny delikt)
- zastavení trestního stíhání (§ 223 TŘ)
 - pouze nepřípustnost nebo neúčelnost dle § 172 odst. 2 TŘ
- podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnáání (§ 223a TŘ)
- přerušení trestního stíhání (§ 224 TŘ)
 - rovněž potřeba předložit věc k rozhodnutí SD EU či ÚS a nelze-li obžalovanému doručit obžalobu
- ³² rozsudek (§ 225 TŘ)

Rozsudek

— zprošťující

- nebylo prokázáno, že čin se stal
- nebylo prokázáno, že čin je trestným činem
- nebylo prokázáno, že čin spáchal obžalovaný
- obžalovaný není pro nepřítetnost trestně odpovědný
- trestnosti činu zanikla
- soud **vždy** odkáže poškozeného do řízení ve věcech občanskoprávních

— odsuzující

- vždy výrok o vině a zásadně i o trestu (příp. o upuštění od potrestání)
- soud zpravidla přizná i nárok poškozenému ve výši, která byla prokázána, může však i odkázat do řízení ve věcech občanskoprávních
- lze i uložit ochranné opatření

Odročování hlavního líčení

- předseda senátu by měl vést hlavní líčení tak, aby mohlo být ve věci rozhodnuto bez odročení (§ 198 odst. 3 TŘ)
- ne vždy je to však možné (srov. např. složité hospodářské kauzy s desítkami až stovkami svědků či poškozených)
- odročení je možno v jakékoliv fázi hlavního líčení
 - i jen za účelem vyhlášení rozsudku, to je však možno nejdéle na dobu tří dní (§128 odst. 2 TŘ)
- preferuje se odročení na konkrétní den (§ 219 odst. 1 TŘ)
 - na neurčito lze odročit jedině tehdy, není-li možné z povahy úkonu, kvůli kterému se odročuje, konkrétní den stanovit – např. bude muset být vypátrán a zatčen obžalovaný či bude třeba vyčkat, zda selepší zdravotní stav svědka nevyslechnutého proto, že leží v kómatu)
 - i v těchto případech je pak třeba přesný den stanovit, jakmile to bude možné

Děkuji za Vaši pozornost!

JUDr. Jan Provazník, Ph.D.

Katedra trestního práva

Právnická fakulta Masarykovy univerzity

Veveří 70, 611 80 Brno

dv. č. 226

E-mail: jan.provaznik@law.muni.cz